

Valstij vajag bagātību rādītājus

Avots: "Dienas Bizness"

Latvijā nepieciešama pamatīga visu birokrātisko procedūru revīzija.

Valsts parāda apkalpošanas izmaksu straujais pieaugums prasa nekavējoši palielināt nodokļu ieņēmumus, kas nepastarpināti paredz radīt labvēlīgus nosacījumus uzņēmējdarbības attīstībai. Finanšu ministrijas prognozes par to, ka **valsts parāda apkalpošanas izmaksas 2025. gadā pārsniegs 507 miljonus eiro, kamēr 2022. gadā tās bija vien nepilni 167 miljoni eiro**, ir salīdzināmas ar sarkanās lampiņas iedegšanos vadības panelī. Var jau šo ļoti straujo valsts parāda apkalpošanas izmaksu pieaugumu norakstīt uz ģeopolitiskās situācijas radīto defektu, tomēr ilgtermiņā ar šādu attieksmi nekur tālu tikt nevarēsim, jo agrāk vai vēlāk būs jāiemācās dzīvot no pašu nopelnītā, nevis nemitīgi palielinot valsts parādu. Latvijas austrumu robeža paliek, kur bijusi, un Eiropas Centrālās bankas paaugstinātās bāzes procentlikmes ir ne tikai sadārdzinājušas valsts parāda apkalpošanas izmaksas, bet vienlaikus pamatīgi slāpējušas ekonomiskās aktivitātes Latvijas (un ne tikai) ražotāju lielākajos noieta tirgos. Bagātības rādītāju – nodokļu maksātāju – kopēji samaksātās summas ir iespaidīgas, taču tik un tā nespēj nosegt visas vajadzības. Turklāt sabiedrības vajadzības pēc finansējuma tādu būtisku funkciju kā valsts drošība, veselība, izglītība, zinātne, infrastruktūras nodrošināšanai pieaug. Atliek vienīgais risinājums, kādu līdz šim pazīst valdība – paredzēt budžeta deficītu. Situāciju vēl satraucošāku padara fakts, ka būtisku valsts izdevumu pozīciju (vai to deficītu) nodrošina vēl pašreiz pieejamā Eiropas Savienības struktūrfondu nauda, bez kuras situācija būtu ļoti kritiska.

Labvēlīga vide, bet...

Valsts parāda pieaugums un arī valsts parāda apkalpošanas izmaksu pieaugums ir neizbēgams, un to nav lielu iespēju mazināt ar kādiem ātri īstenojamiem pasākumiem. Būtībā ir tikai dažas iespējas, kuras valdošajiem politiķiem jāspēj izmantot – samazināt (pārskatīt) valsts

pārvaldes tēriņus, ko iespējams panākt ar normatīvo prasību pārskatīšanu, un otrs paralēlais virziens, par kuru gadu gadiem runā un nemitīgi aicina uzņēmēji – radīt labvēlīgu, salīdzinājumā ar kaimiņvalstīm – konkurentēm – konkurētspējīgu uzņēmējdarbības vidi, kas, kā pierāda citu valstu pieredze, laika gaitā rezultējas ar lielākiem nodokļu ieņēmumiem. Jaunas darba vietas, ekonomiskās aktivitātes pieaugums, pirktspējīgāki iedzīvotāji – tāds ir ceļš uz lielāku kopējo labklājību un prāvāku nomaksāto nodokļu masu. Šķiet, formula skaidra un vienkārša, atliek tikai viens jautājums – kāpēc ar tās īstenošanu gadu gadiem tā īsti nav veicies? Tas, ka Latvija nav izmantojusi tik daudz iespēju, kas varēja radīt jaunas darba vietas gan pilsētās, gan laukos, ir neapstrīdams fakts, un par to, kāpēc, kurā vietā, kurš investors savu ieceri atteicās realizēt, var rakstīt ļoti biezus detalizētus sējumus, taču būtiskākais būtu saprast, kāpēc tie nerealizējās.

Vai investori bija gaisa piļu cēlāji vai cerēja uz valsts milzīgu pretimnākšanu vai arī Latvijā esam radījuši nosacījumus un birokrātiskās prasības, kas potenciālo investoru skatījumā ir pārmērīgas, un tāpēc savas ieceres tie labāk realizē, piemēram, Lietuvā. Ir dzirdētas aplēses par to, ka nerealizēto projektu kopējās «pazaudētās» investīcijas lēšamas daudzos desmitos miljardos eiro, kam noteikti jāpieskaita neradītas jaunas darba vietas un ar tām saistīto nodokļu neesība. Jā, ir arī veiksmes stāsti Latvijā, taču tādu noteikti varētu būt daudz vairāk. Iespējams, valdības uzmanības centrā jābūt vienam jautājumam – kā uzbūvēt, kā piesaistīt potenciālos investorus, kā radīt arvien jaunas darba vietas? Būtībā ir skaidrs, ka Latvijā nepieciešama pamatīga visu birokrātisko procedūru revīzija, vienlaikus mainot valsts iestāžu attieksmi pret investoriem, pretējā gadījumā par būtisku izaugsmi nāksies aizmirst, bet tā rezultātā Baltijas kaimiņvalstis ekonomiskajā izaugsmē vēl vairāk attālināsies no Latvijas. Tieši šobrīd rit debates par Zaļā koridora radīšanu lielajiem eksportētājiem, kas varētu kļūt par vispārēju praksi jau pāris gadu laikā, bet līdztekus daži jau piedāvā šo koridoru padarīt par maksas pakalpojumu visiem tūdaļ, tā pilnībā mēģinot degradēt labu ideju.

Veto nozaru apcirpšanai

Ir vēl kāda būtiska nianse, proti, Latvijā aizvērtās, teiksim tieši – iznīcinātās, ražotnes, kuru iekārtas sekmīgi strādā citās valstīs. Jautājums atkal ir – kāpēc tās nespēja ekonomiski pamatoti darboties Latvijā? Vai tā bija īpašnieku nevēlēšanās vai nemācēšana vai tomēr tas notika valsts politikas tiešas vai netiešas ietekmes dēļ? Vai šo iztrūkumu saražotajās

precēs, to eksporta ieņēmumos, darba vietās un samaksātajos nodokļos gadu gaitā ir izdevies kompensēt ar jaunpienācējiem? Vai šī darba vietu likvidācijas sērga komercsektorā ir pagātnes rēgs? Manuprāt, nē! Joprojām zemes izmantošanas nozarēs skan bažas par jauniem ierobežojumiem, liegumiem, kas agrāk vai vēlāk novedīs pie ražošanas apjoma samazināšanās, kas savukārt nozīmē arī mazāk strādājošo un mazākus nodokļu maksājumus. Situācijā, kad valsts budžeta deficīta apmērs ir teju maksimāli iespējamais, bet naudas sabiedrības vajadzību apmierināšanai tik un tā trūkst, pašlaik ieviest jaunus liegumus nozarēs ir nepieļaujami. Darba vietu zudums Latvijas reģionos sev līdzī vilks arī iedzīvotāju skaita sarukumu un mazāku nodokļu maksātāju skaitu. Var jau ierobežot vai pat «netīšām» likvidēt vēl kādu nozari Latvijā un pēc tam brīnīties, ka kādi desmiti miljonu eiro no valsts ekonomikas ir izgaisuši, tomēr prātīgāk būtu uzlikt veto nozaru slēgšanai.

Visa pamatā – darbs

Būtu visiem skaidri jāapzinās, ka jebkuras sabiedrības labklājības pamatā ir cilvēka darbs. Tas nozīmē, ka primārais attīstības pamatā ir apmaksāta darba vieta. Bāzes gadījumā nav nozīmes, kāda tā ir, un, tikai pakāpeniski kļūstot izglītotākiem, darba vietas dod lielāku pievienoto vērtību, aug nodokļu masa un sabiedrība kļūst turīgāka. Tiekot pie arvien augstākas pievienotās vērtības ražošanas un labāk apmaksātām darba vietām, nav pamata kļūt augstprātīgiem un noniecināt bāzi, pašus pamatus vai vienkāršos darbus, kur izglītībai ir mazāka nozīme. Tas ir gluži kā pateikt, ka cilvēkam svarīga ir tikai galva, bet kājām vairs nav nozīmes. Jebkurš darbinieks, veicot preču un pakalpojumu pirkumus tirgū, maksā patēriņa nodokļus, kas savukārt rada valsts budžetā ieņēmumus, no kuriem finansēt sabiedrībai nepieciešamos pakalpojumus. Proti, nozīme ir ekonomikas lielumam, un to veido visas iespējamās darba vietas. Lai radītu darba vietas, nepieciešamas investīcijas – kapitāls, kura pašmāju uzņēmumiem bieži vien pietrūkst, tāpēc tā pieejamība (nosacījumi, aizdevumu procentu likmes) arī noteiks izaugsmes/attīstības ātrumu. Latvijas valstij steidzīgi jādomā par tās bagātības radītāju labbūtību, jo viņi ir tie, kas ražo eksportspējīgu produkciju vai nodrošina to sniegto pakalpojumu skaita palielināšanu un pieejamību, tādējādi radot labvēlīgus nosacījumus uzņēmējdarbības attīstībai, mazinot valsts birokrātisko slogu, un sekojoši arī valsts pārvaldes izdevumu samazināšanu, nevis jārikojas pretēji – palielinot nodokļus un budžeta deficītu, tā vairojot valsts parādu.

Paradigmas maiņa no aizņemšanās un dzīvošanas uz parāda uz vērtību ražošanu un pašpietiekamību ir būtiskākais jautājums šodienas dienaskārtībā.

Būs mums bagātību radītāji, ar laiku radīsies arī papildu nodokļi sabiedrībai vajadzīgo pakalpojumu segšanai, taču, ja potenciālie bagātību radītāji Latvijā no jauna neparādīsies, bet esošie pazudīs, sapņot drīz nāksies arī par iespēju aizņemties. Kuram tas rūp?